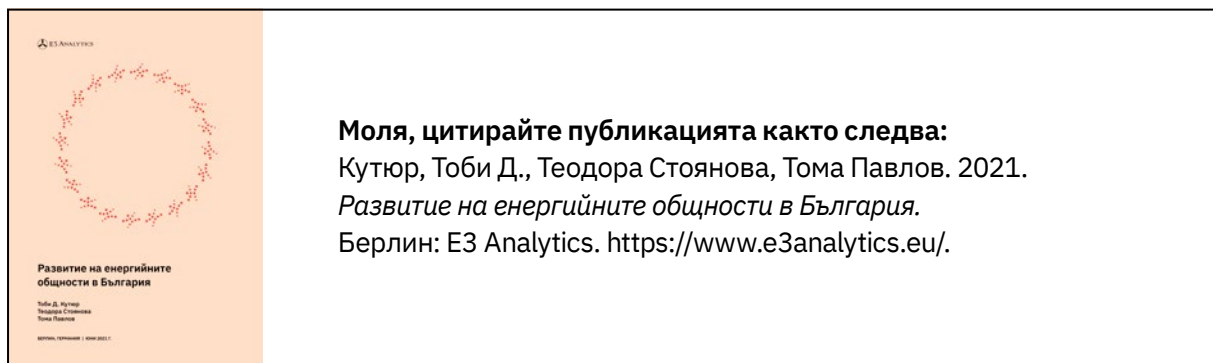

Развитие на енергийните общности в България

Тоби Д. Кутюр
Теодора Стоянова
Тома Павлов

Моля, цитирайте публикацията както следва:
Кутюр, Тоби Д., Теодора Стоянова, Тома Павлов. 2021.
Развитие на енергийните общности в България.
Берлин: E3 Analytics. <https://www.e3analytics.eu/>.

СЪДЪРЖАНИЕ

---

1. ВЪВЕДЕНИЕ	5
2. ОБЩ ПРЕГЛЕД НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ	7
3. КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТ ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ?	9
ПРЕИМУЩЕСТВА НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ	12
БИЗНЕС И ИНВЕСТИЦИОННИ МОДЕЛИ ЗА ЕНЕРГИЙНИ ОБЩНОСТИ	14
4. СТАТУС НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ В БЪЛГАРИЯ	16
5. ОСНОВНИ ПРЕЧКИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ В БЪЛГАРИЯ	20

БЪЛГАРИЯ: ОСНОВНИ ДАННИ ЗА СТРАНАТА	
Население (2020) ¹	6 942 142
БВП на човек от населението на пазарни цени (2019) ²	8680 евро на човек от населението
Потребление на електроенергия на човек от населението (2018) ³	4,45 MW на човек от населението: 76% от средното за ЕС
Потребление на електроенергия на човек от населението в битовия сектор (2018) ⁴	1,55 MWh на човек от населението: 98% от средното за ЕС
Качество на слънчевия ресурс (глобална хоризонтална радиация) ⁵	Северна: 1350 kWh/m ² /г. Югозападна: 1500 kWh/m ² /г. Централна: 1450 kWh/m ² /г.
Актуален ценови диапазон на инсталациите (по съобщени данни)	550 – 850 евро/kW
Първично потребление на енергия (2018) ⁶	18,4 Mtoe
Крайно потребление на енергия (2018) ⁷	9,9 Mtoe
Общо нетно потребление на енергия (2019) ⁸	34 TWh
Средни тарифи за електрическа енергия (2019) ⁹	Битови потребители: 0,0798 евро/kWh + данъци Небитови потребители: 0,0858 евро/kWh + данъци

.....

¹ <https://www.nsi.bg/en/content/6727/population-projections-sex-and-age>

² https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_pc&lang=en

³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_and_heat_statistics#Consumption_of_electricity_per_capita_in_the_households_sector

⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_and_heat_statistics#Consumption_of_electricity_per_capita_in_the_households_sector

⁵ <https://solargis.com/maps-and-gis-data/download/bulgaria>

⁶ https://ec.europa.eu/energy/data-analysis/energy-statistical-pocketbook_en

⁷ Пак там.

⁸ <https://www.nsi.bg/>

⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_price_statistics

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ

Общата посока на националната енергийна политика на България все така силно разчита на големи и скъпи енергийни проекти, включително нови ядрени и газови мощности. Вследствие на това **в общата политическа среда се омаловажава потенциалът на по-устойчивите и конкурентни от гледна точка на разходите технологии като фотоволтаични инсталации (или фотоволтаични електроцентрали, ФЕЦ)**. Този подход заплашва да остави страната с морално остаряла инфраструктура и все по-неконкурентна енергийна система.

Въпреки че някои потребители най-вече от бизнеса и промишлеността започват директно да инвестират във фотоволтаични проекти, **проектите, притежавани от групи граждани или енергийни общности, си остават рядкост в България**.

В България липсва ясна и надеждна нормативна уредба за проекти за енергия от възобновяеми източници (ВЕИ), а понастоящем е налице и пропуск по отношение на транспонирането на Директивата на ЕС за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (RED II). Тези пропуски в политиката затрудняват още повече развитието и на енергийните общности в България в сравнение с други държави – членки на ЕС.

Общините имат сериозен потенциал да играят водеща роля в енергийния преход на България. **Те могат да подпомогнат прехода към по-чиста и по-устойчива енергийна парадигма, като инициират проекти за енергийни общности и канят местни граждани и малки предприятия да участват в тях**. По този начин разработването на локални проекти за възобновяема енергия може да допринесе за отварянето на нови работни места и за икономическата активност, като същевременно осигурява ясен процес за разработване на местни инфраструктурни проекти в добра позиция да се възползват от европейско финансиране.

Властите в България трябва да премахнат много от административните пречки пред енергийните общности и да създадат регулаторна среда, която ще даде на общините и местните хора възможност да участват в енергийния преход. В момента пречките все още са сериозни, а политическа воля липсва.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

България е на прага на дългосрочна трансформация на енергийната си система през десетилетията до 2050 г. Сред основните фактори за това са бързо спадащите разходи на инсталациите, използващи възобновяеми източници на енергия (ВЕИ), новата Директива на Европейския съюз за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (RED II), трайното покачване на цените на електроенергията, дължащо се отчасти на либерализирането на пазара, нуждата да се намали енергийният и въглероден интензитет на икономиката и влиянието на пазарни сили, действащи отдолу нагоре. В допълнение, Директивата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници **заедно с Европейския зелен пакт дават тласък за коренно преосмисляне на инвестициите в областта на енергетиката и климата в целия ЕС**.

Като държава – членка на ЕС, България е задължена да прилага RED II. Като част от този процес тя ще трябва да приеме редица нови разпоредби, за да осигури по-голяма правна и регулаторна сигурност за развитието на енергийните общности. В директивата е заложено правото на домакинствата и предприятията да инсталират собствени системи за снабдяване с енергия от възобновяеми източници по места и са предвидени редица ясни насоки във връзка с регулацията на сектора. Посочени са и конкретни изисквания за улесняване на създаването на енергийни общности.

Енергийните общности могат значително да допринесат за възстановяването след пандемията от COVID-19, като подкрепят местното икономическо развитие и същевременно помагат на общностите в целия ЕС да участват в постигането на заложените цели в областта на енергетиката и климата.¹⁰

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТ ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ?

Енергийната общност е група лица, които се обединяват и съвместно финансират проект за възобновяема енергия, или под формата на гражданска инициатива със структура „от долу нагоре“, или в партньорство с местните общини.

До юни 2021 г. държавите – членки на ЕС трябва да транспонират Директивата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници в националното си законодателство. Транспонирането на насоките в законодателството следва да се използва като възможност да се подсили икономическата обосновка за инвестиране в енергийни общности в страната. Предвид актуалните пазарни тенденции енергийните общности в България вероятно ще се насочат към фотоволтаични проекти.

ЗАЩО ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ В БЪЛГАРИЯ ВЕРОЯТНО ЩЕ ИЗБЕРАТ СОЛАРНАТА ЕНЕРГИЯ?

Фотоволтаичните инсталации имат няколко важни предимства пред другите технологии за производство на електроенергия, поради които са особено подходящи за проекти, които да се развият от енергийни общности:

- В момента фотоволтаичните панели са **най-евтината** технология за производство на възобновяема енергия, що се отнася до началните разходи.
- При фотоволтаичните панели **проучването на терена** и инсталирането са сравнително **лесни** в сравнение с други ВЕИ технологии.

.....

¹⁰ IRENA 2021. https://coalition.irena.org/-/media/Files/IRENA/Coalition-for-Action/IRENA_Coalition_Stimulating_Investment_in_Community_Energy_2020.pdf?utm_source=All+IRENA+contacts&utm_campaign=2a804cccdc-EMAIL_CAMPAIGN_2020_12_08_12_44&utm_medium=email&utm_term=0_29b5801035-2a804cccdc-66944902

- ФЕЦ се отличават с **висока модулност**, което означава, че могат да се изграждат във всички размери и да се оразмеряват, за да отговарят точно на наличната площ или на финансовите ресурси на енергийната общност.
- България разполага с **отлични слънчеви ресурси**.¹¹

Вследствие на това е вероятно повече производители-потребители и енергийни общности в България да избират фотоволтаични системи пред други технологии като вятър, биомаса и биогаз. В определени случаи обаче е възможно и някои от тези технологии да се разработят в проекти за енергийни общности, например за хранене на топлофикационни системи с възобновяема енергия, където има подходящи за това условия.

Предвид нарастващата привлекателност на соларни проекти, инсталирани на мястото на потребление, въвеждането дори на скромни мерки като опростяване на административните процедури и изясняване на данъчното облагане на енергийните общности може да спомогне за раздвижване на пазара и мобилизиране на инвестициите.

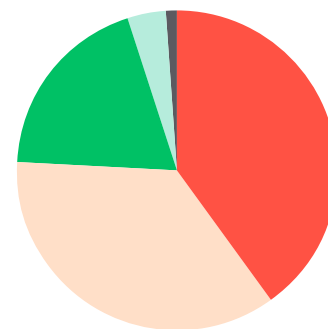
2. ОБЩ ПРЕГЛЕД НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ

В таблицата по-долу е представен актуалният електроенергиен микс на България.¹²

ФИГУРА 5: НЕТНО ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯ ПО ВИД ЕЛЕКТРОЦЕНТРАЛА В GWh.

● Лигнитни въглища	16718	40%
● Ядрена	15291	36%
● ВЕИ	8204	19%
● Газ	1544	4%
● Черни въглища	246	1%

Източник: ECO (2018)¹³

Както се вижда на горната графика, към момента в електроенергийния микс на България преобладават въглищата и ядрената енергия. Освен това в **най-новата версия на Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК)** е отредена значителна роля на ядрената енергия и изкопаемия газ, въпреки че тези технологии са по-скъпоструващи, по-високорискови и се строят по-бавно от възобновяемите енергийни източници.

¹¹ <https://solargis.com/maps-and-gis-data/download/bulgaria>

¹² Българската електроенергийна система и цените на електроенергията са разгледани по-подробно в първия доклад от поредицата, който може да бъде изтеглен от <https://www.e3analytics.eu/>.

¹³ Използвани са данни за 2018 г., тъй като в наличните данни за 2019 г. има значителни несъответствия.

В ИНПЕК е заложена скромна цел за дела на енергията от ВЕИ в електроенергийния сектор – 30% до 2030 г., което е 7-процентно увеличение спрямо равнището от 2019 година.¹⁴ Във финалния вариант на плана е посочено като цел внедряването на приблизително 2000 MW нови мощности от ФЕЦ до 2030 г. въпреки че наскоро публикувани анализи сочат, че България има потенциал за инсталирането на значително повече от 5000 MW разходно ефективни фотоволтаични инсталации, или над четири пъти повече от настоящите равнища на навлизане.¹⁵ Друг основен недостатък е, че актуалният ИНПЕК не включва отделна цел или прогнозни стойности за възобновяема енергия, произведена от градове, енергийни общности или производители-потребители.

АКТУАЛНИ ЦЕЛИ НА БЪЛГАРИЯ ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ ОТ ВЕИ

30% до 2030 г.

През последните години в България настъпиха и някои положителни нормативни промени.

ПРОМЕНИ, ДОПРИНАСЯЩИ ЗА БЪДЕЩЕТО РАЗВИТИЕ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ В БЪЛГАРИЯ

- От административна гледна точка с измененията на Закона за устройство на територията през 2019 г. беше премахнато изискването покривните и фасадните фотоволтаични системи с обща инсталирана мощност до 1 MW да имат одобрен инвестиционен план, за да получат разрешително за строеж.
- За системи с мощност до 1 MW, които не са присъединени към мрежата, не се изисква официално въвеждане в експлоатация, което позволява избягване на някои административни пречки и забавяния.
- Също така от производителите с инсталации, които са присъединени към мрежата след 2021 г. и не получават преференциални тарифи, вече не се изисква да плащат таксата в размер на 5% от приходите си, въведена за проекти по тарифни схеми за изкупуване като мярка за финансиране на Фонд „Сигурност на електроенергийната система“.¹⁶

Що се отнася до цените на електроенергията, **понастоящем в България те са най-ниските в ЕС за битови потребители** – домакинствата плащат приблизително 0,10 евро/kWh. Цените обаче са се покачили със 17% между 2009 и 2019 г. и се очаква да продължат да нарастват през следващите години с либерализацията на пазара.¹⁷ Това вероятно ще направи инвестициите в слънчева електроенергия още по-привлекателни от икономическа гледна точка както за индивидуални субекти, така и за енергийни общности.

.....

¹⁴ <https://www.nsi.bg/en/content/5062/electricity-generated-renewable-sources-share-gross-electricity-consumption>

¹⁵ Вж.: <https://irena.org/events/2020/Oct/Launch-of-CESEC-Report>

¹⁶ https://www.capital.bg/biznes/energetika/2020/10/24/4130766_otpada_edna_ot_golemite_prechki_za_novi_vei_moshnosti/

¹⁷ Вж.: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/nrg_pc_204_esms.htm

3. КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТ ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ?

През 2018 г., като част от пакета „Чиста енергия за всички европейци“, бяха представени Директива (ЕС) 2018/2001 за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници (RED II) и Директива (ЕС) 2019/944 за вътрешния пазар на електроенергия (IMED). Основен елемент от преразгледаните директиви е въвеждането на законова рамка, при която **на производители-потребители се дава правото да потребяват, съхраняват или продават енергия от възобновяеми източници, произведена на техен обект**. Производителите-потребители могат да извършват тази дейности индивидуално (като домакинство или малки и средни предприятия (МСП)) или като част от енергийна общност.

Въпреки че енергийни общности съществуват от десетилетия в страни в Западна Европа, концепцията е сравнително нова както за България, така и за много други страни в региона, и все още са налице редица пречки.

В ДЪЛБОЧИНА: КАКВО Е ОПРЕДЕЛЕНИЕТО ЗА ЕНЕРГИЙНА ОБЩНОСТ?

Макар че няма широко приета дефиниция на понятието „енергийна общност“, повечето определения съдържат следните изисквания:

- Проектите трябва да се **захранват от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)**
- Проектите трябва да се **притежават пряко от граждани, кооперативи или органи на местното самоуправление** (като общински власти)
- Проектите трябва да имат **и друга цел освен печалбата**, например участие в борбата с изменението на климата, по-висок контрол над местните енергийни ресурси и принос към развитието на енергийната демокрация.

В дефиницията на законовата рамка на ЕС общностите за възобновяема енергия са определени по следния начин:

„правен субект, който, съгласно приложимото национално право, се основава на открито и доброволно участие, който е независим и е ефективно контролиран от акционери или членове, разположени в близост до проекти за възобновяема енергия, притежавани и разработвани от тази общност; чиито акционери или членове са физически лица, МСП или местни органи, включително общини; чиято основна цел е да осигурява не толкова финансови, колкото екологични, икономически или социални ползи на своите членове или на районите, в които оперира.“

Източник:

Source: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=EN>;

.....

¹⁶ https://www.capital.bg/biznes/energetika/2020/10/24/4130766_otpada_edna_ot_golemite_prechki_za_novi_vei_moshtnosti/

¹⁷ Вж.: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/nrg_pc_204_esms.htm

Енергийните общности съществуват под различни форми много преди да бъдат официално признати в европейското законодателство. Затова се наблюдават разлики в различните страни. В таблица 1 е представен списък на различните форми на енергийни общности, подреден от варианти тип „от долу нагоре“ (bottom-up) до „от горе надолу“ (top-down):

ТАБЛИЦА 1: СПИСЪК С ПРАВНИ ФОРМИ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ.		1/2
Различни правни форми на енергийните общности	Отличителни черти	
ПОВЕЧЕ „ОТ ДОЛУ НАГОРЕ“	Кооператив	Кооперативите са правни субекти чийто замисъл е най-вече да носят полза на членовете си. Участието е доброволно. Основополагащ принцип при повечето кооперативи е, че всеки член разполага с един глас, независимо колко средства е инвестирал. Ползите зависят от естеството на кооператива – те може да включват печалба от произведената електроенергия за намаляване на сметките за ток, както и достъп до експертни знания, предоставяни от кооператива или членовете му. Освен това членовете могат активно да участват в управлението на кооператива.
	Съдружие	При този модел членовете на общността (физически лица, малки и средни предприятия или местно самоуправление) обединяват сили, за да осигуряват електроенергия на дадена общност. За разлика от кооператива, в съдружието правото на глас се определя от процентното участие на всяко лице/съдружник. Дружествата, които имат печалба, могат да решават дали тя да се инвестира отново в общността или да се разпредели между инвеститорите или съдружниците в проекта.
	Тръстове, фондации и НПО	Тръстове, фондации и други неправителствени организации са правни субекти, обикновено учредени с цел обществена полза, а не печалба. Общности, граждани и общини могат да основат организации с нестопанска цел, които могат законно да представляват техните интереси в проектите на енергийните общности и да ги управляват. Тези организации могат да използват постъпленията от проектите в полза на цялата общност дори когато има представители на общността, които не могат да си позволят да участват.
ПОВЕЧЕ „ОТ ГОРЕ НАДОЛУ“	Общностни агрегатори (Community Choice Aggregators)	При общностите агрегатори местните общини (самостоятелно или в съдружие с фирма, която управлява агрегатора) обединяват търсенето на електроенергия сред жителите си и търсят оферти от доставчици на комунални услуги или строители на системи/централи, за да набавят електроенергия за всички участващи клиенти в района чрез преки договори с производители. ¹⁸ Като позволяват на местните общности сами да си набавят електроенергия общностите агрегатори често са привлекателна възможност за градовете и районите, които се стремят към по-голям местен контрол над електроенергийния си микс. Чрез агрегиране на търсенето на електроенергия в района си градовете и местните власти договарят по-добри тарифи от доставчиците и сключват договори за по-високи дялове енергия от ВЕИ, включително и 100%.

¹⁸ Вж. Solar United Neighbors, “Solar for Municipalities” („Слънчева енергия за общините“), отворено на 6 ноември 2020 г.: <https://www.solarunitedneighbors.org/go-solar/solar-for-municipalities/>

ТАБЛИЦА 1: СПИСЪК С ПРАВНИ ФОРМИ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ.

2/2

Различни правни форми на енергийните общности	Отличителни черти	
повече „от ГОРЕ НАДОЛУ“	(Обществено) Предприятие за комунални услуги	Предприятия за комунални услуги, собственост на общините, които инвестират във и управляват комуналните услуги от името на данъкоплатците и гражданите. Те не се срещат толкова често, колкото описаните по-горе форми.
	Публично-частни партньорства (ПЧП) с местни партньори	Общините и другите органи на местното самоуправление могат да решат да встъпят в договори за публично-частно партньорство с граждански групи/местни МСП с цел осигуряване на (по-евтина) електроенергия и други ползи за дадена общност. ПЧП набират популярност и стават все по-привлекателни и за общините, и за фирмите.

Източник: Общности за възобновяема енергия, информационен документ от обучителната платформа за политики в областта на нисковъглеродната икономика (август 2018 г.)¹⁹

В наскоро публикуван доклад на Съвместния изследователски център на Европейската комисия са очертани няколко критерия за разграничаване на моделите и формите, които могат да приемат общностите за възобновяема енергия. Въпреки че се различават по структура, енергийните общности имат и редица сходства.

ФИГУРА 2: СПИСЪК С ОРГАНИЗАЦИОННИ ФОРМИ И МОДЕЛИ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ.

Дейности	Енергийна технология	Организационна структура	Географски обхват	Социо-икономическа иновация
<ul style="list-style-type: none"> Производство Доставки Потребление и споделяне на енергия Разпределение (електроенергия и отопление) Енергоспестяващи услуги 	<ul style="list-style-type: none"> Слънце Вятър Малки ВЕЦ Биомаса Топлофикация 	<ul style="list-style-type: none"> Кооператив Сдружения/ тръстове/ фондации Партньорства (публично-частни) Частно дружество 	<ul style="list-style-type: none"> Местен Регионален Национален 	<ul style="list-style-type: none"> Биоенергийни селища Жилищни кооперативи Селскостопански кооперативи

Източник: Energy communities: An overview of energy and social innovation, JCR (2020)²⁰

.....

¹⁹ Общности за възобновяема енергия, информационен документ от обучителната платформа за политики в областта на нисковъглеродната икономика, август 2018 г., Interreg Europe (<https://www.interregeurope.eu/news-and-events/news/385/policy-brief-on-low-carbon-economy/>)

²⁰ https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC119433/energy_communities_report_final.pdf

Ръстът в проектите за енергийни общности в Европа в голяма степен се дължи на въвеждането на различни помощни механизми и стимули като преференциални тарифи за изкупуване на електроенергия, данъчни облекчения и безвъзмездна помощ. Тези механизми позволяват на енергийните общности и производителите-потребители активно да участват в производството на възобновяема енергия и да печелят от него. Нови проучвания показват, че спирането на помощните схеми се отразява неблагоприятно на развитието на енергийните общности в цяла Европа. Съкращенията в тарифните схеми в Германия и Дания например доведоха до значително снижение в темпа на основаване на енергийни кооперативи през последните години.

И в двете страни постепенно се налага разбирането, че за да се поддържа темпът на развитие на енергията от ВЕИ, необходим за постигане на целите в областта на енергетиката и климата, гражданите и подкрепата от общността са решаващи. От примера на Германия и Дания могат да се извлекат важни поуки за навлизането на енергийните общности в други части на Европа, където те едва сега започват да се формират.

Преимущества на енергийните общности

Енергийните общности могат да донесат редица ползи на обществото, както е показано в таблица 2.

ТАБЛИЦА 2: ПОЛЗИ ОТ ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ.

Социо-икономически ползи	<ul style="list-style-type: none"> • Местни инвестиции и разкриване на работни места • По-добри условия на живот
Енергийна и финансова сигурност	<ul style="list-style-type: none"> • Проектите за енергийни общности носят финансови приходи, които се споделят сред членовете на общността • Намаляват енергийната бедност чрез по-ниски енергийни разходи и по-висока ценова сигурност
Енергийно гражданство	<ul style="list-style-type: none"> • Дава на гражданите възможност да участват пряко във вземането на решения на местно ниво • Увеличава прякото участие в енергийната система
Информираност и мобилизация	<ul style="list-style-type: none"> • Повишава осведомеността и приемането на възобновяемата енергия • Дава на гражданите инструменти за действия срещу измененията на климата
Социално сближаване	<ul style="list-style-type: none"> • Създава усещане за взаимно доверие и подкрепа • Създава по-силно усещане за собственост

Източници: IRENA (2021), JRC (2020).

Енергийните проекти на ниво общност позволяват на хората да бъдат активни участници в енергийната система, подпомага децентрализацията ѝ и намалява общата зависимост от изкопаемите горива, като по този начин допринася за ограничаването на емисиите на парникови газове. Освен това концепцията за енергийни общности представлява социална иновация, която може едновременно да даде решения за проблема с енергийната бедност, който засяга няколко региона в ЕС, не само в Източна и Централна Европа, но и в държави като Испания, Португалия, Италия и Ирландия. Много енергийни общности дават възможност на социално и икономически уязвими групи да участват и да се възползват от проектите, без да допринасят финансово към тях. Странични ефекти от такива проекти са социалното сближаване и чувството за принадлежност и взаимно доверие, които имат съществен принос за укрепването на местните общности.

Действията за борба с енергийната бедност са особено навременни: приблизително 40% от домакинствата в България се затрудняват да си плащат сметките за електричество/отопление.²¹ Липсата на стандартна дефиниция на енергийната бедност обаче спъва опитите за разработване на последователна стратегия за решаване на проблема.

КАК ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ МОГАТ ДА ПОМОГНАТ В БОРБАТА С ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ

Към момента основните усилия на България за преодоляване на проблема с енергийната бедност са насочени към поддържане на изкуствено ниски цени на електро- и топлоенергията за битови нужди. Един от недостатъците на този подход обаче е, че отслабва стимула за инвестиране в енергийна ефективност или за закупуване на по-ефективни уреди за крайна употреба.²² Това е една от областите, в които енергийните общности биха могли да помогнат като предлагат решения за намаляване на сметките за енергийни услуги, предоставят пряк достъп до по-евтина енергия от ВЕИ, произвеждана на място, и помагат на домакинствата от енергийната общност да повишат енергийната си ефективност.

Енергийните общности са част от демократизацията на енергийната система и дават възможност на гражданите да бъдат активни участници в нея, а не просто пасивни потребители. В светлината на очакваната либерализация на електроенергийния пазар в България до 2025 г. енергийните общности предлагат на общностите (особено социално и икономически уязвимите) ефективен способ да задоволяват енергийните си потребности по устойчив и достъпен начин.

.....

²¹ <https://csd.bg/bg/publications/publication/development-of-small-scale-renewable-energy-sources-in-bulgaria-legislative-and-administrative-chal/>

²² много юрисдикции по света се приема, че домакинствата, които отделят повече от 10% от месечния си доход за покриване на енергийните си нужди, страдат от енергийна бедност – подобен показател може да даде отправна точка за по-систематични действия в посока решаване на проблема в България. Вж. https://ec.europa.eu/energy/eu-buildings-factsheets-topics-tree/energy-poverty_en?redir=1

Бизнес и инвестиционни модели за енергийни общности

Като част от усилията за насърчаване на по-пряко гражданско участие и интерес към енергийния преход на преден план излизат няколко нови бизнес и инвестиционни модели, чиято цел е да улеснят физическите лица, предприятията и местните общности да разработват собствени проекти за енергийни общности. Финансирането на проекти за възобновяема енергия (особено на ниво общност) е трудна задача не само в България.²³ За да се преодолеят тези трудности, са разработени иновативни методи на финансиране, например колективно финансиране (crowdfunding).

ИЗПОЛЗВАНЕ НА КОЛЕКТИВНО ФИНАНСИРАНЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОЕКТИ ЗА СЛЪНЧЕВА ЕНЕРГИЯ: ПРИМЕРА НА КРИЖЕВЦИ, ХЪРВАТИЯ

Обща информация: Крижевци е град в централна Хърватия с население 21 122 души. През 2018 г. там стартира първият пилотен проект в Хърватия за гражданско колективно финансиране на проект за възобновяема енергия.¹ Целта е да се инсталира ФЕЦ на покрива на административната сграда на общинския Център за развитие и технологичен парк. Община Крижевци осигурява административна и финансова помощ през подготвителния етап.

Финансиране: Организира се кампания за набиране на средства, която привлича 53 инвеститори със средна инвестиция от 500 евро и набира общо 31 000 евро за фотоволтаична централа от 30 kW. Кампанията успява да събере цялата необходима сума само за 10 дни. Впоследствие е проведена нова кампания за втора ФЕЦ. Определеният бюджет от 23 000 евро е събран само за 48 часа.

Метод: Фотоволтаичната система с капацитет от 30 kW е инсталирана на покрива на общински център. Основната цел е да се гарантира, че произведената електроенергия се използва да посрещне нуждите от електроенергия на потребителите в сградата. Ако има излишък, той се отдава към мрежата. Общината покрива разходите за потреблението на електроенергия от мрежата и се издължава на гражданите, инвестирани в проекта, с получените месечни спестявания. Кооперативът работи с общината като основен партньор по изпълнението, като включва гражданите чрез микрозаеми и ги изплаща при фиксирана лихва в размер на 4,5%. Във втората кампания лихвеният процент е намален на 3%, тъй като основната подбуда за гражданите да инвестират е не толкова печалбата, колкото приносът към развитието на общността. Изчислено е, че времето за възвръщаемост на инвестицията е 10 години, след което собствеността върху фотоволтаичната система ще премине в общината.

¹ <https://energy-cities.eu/best-practice/crowd-investing-for-solar-roofs-in-krizevci/>

Тези проекти илюстрират екологичните, социални и икономически ползи от енергийните проекти на ниво общност. Общините и местните жители и предприятия могат да работят съвместно и да създават иновативни партньорства и решения за общи проблеми. Въпреки че колективното финансиране е разпространен и достъпен начин за набиране на средства, то е свързано с множество административни пречки и затруднения. Това изисква сериозни .....

²³ IRENA 2021. https://coalition.irena.org/-/media/Files/IRENA/Coalition-for-Action/IRENA_Coalition_Stimulating_Investment_in_Community_Energy_2020.pdf?utm_source=All+IRENA+contacts&utm_campaign=2a804cccdc-EMAIL_CAMPAIGN_2020_12_08_12_44&utm_medium=email&utm_term=0_29b5801035-2a804cccdc-66944902

експертни и специализирани познания за ориентиране в мрежата от административни и регулаторни процедури. Затова много потенциални инвеститори се обезсърчават или чувстват, че няма да се справят и не се захващат.

Понастоящем се разработват и други иновативни форми, за да могат хората, бизнесът и общините по-лесно да създават енергийни общности. **Моделът за дялово участие на потребителите** (Consumer Stock Ownership Plans) предлагат едно потенциално решение.²⁴ Този модел позволява на потребителите да придобият участие в предприятие за комунални услуги или местен проект за производство на електроенергия от ВЕИ и така да станат производители-потребители.

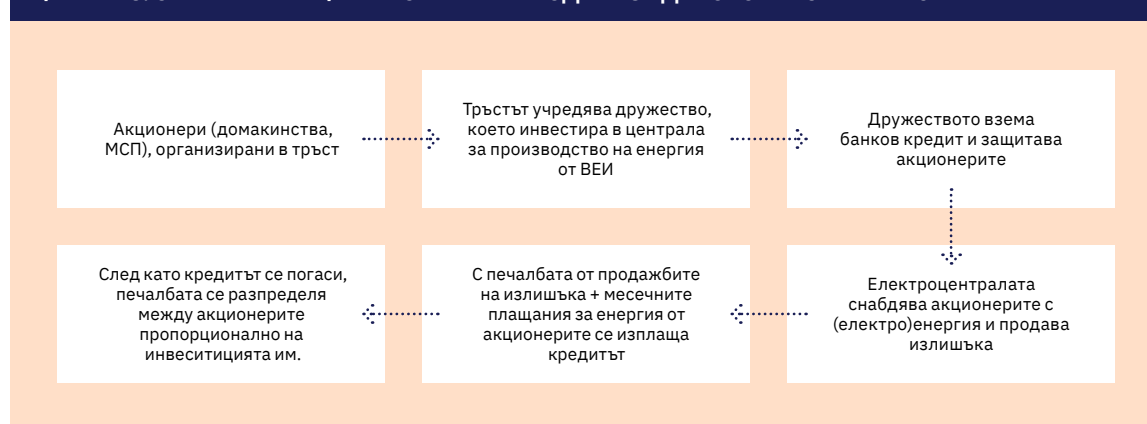
МОЖЕ ЛИ МОДЕЛЪТ ЗА ДЯЛОВО УЧАСТИЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ДА ПОМОГНЕ НА ГРАЖДАНИТЕ В БЪЛГАРИЯ ДА ОСНОВАТ ЕНЕРГИЙНА ОБЩНОСТ?

Моделът за дялово участие на потребителите (Consumer Stock Ownership Plans) представлява инвестиционен модел, в чийто център са потребителите и който осигурява както финансово участие, така и роля във вземането на решения. Той налага създаване на междинно дружество, което се учредява, за да инвестира в нови или съществуващи проекти за енергия от ВЕИ и действа от името на съсобствениците. Този модел има няколко привлекателни характеристики:

1. Прагът за включване е нисък, което улеснява участието на семейства с ниски доходи и уязвими групи;
2. Лесно се разширява и може да нараства с увеличаването на финансовите ресурси;
3. Предлага на участниците сигурни доставки на енергия и надеждна възвръщаемост на инвестицията;
4. Позволява на участниците да избегнат личната отговорност;
5. Моделът е отворен за съвместно инвестиране от страна на общини, МСП и други местни заинтересовани лица.

На фигурата по-долу е представена обща схема на практическото приложение на модела:

ФИГУРА 3: СТРУКТУРА НА ФИНАНСИРАНЕ НА МОДЕЛА ЗА ДЯЛОВО УЧАСТИЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

Източник: <https://www.score-h2020.eu/csop-financing/csop-step-by-step/>

.....

²⁴ <https://www.score-h2020.eu/about-us/>

Друг интересен модел е така нареченият „**модел на соларна градина**“, който се разраства в страни като САЩ и Австралия.²⁵ Соларните градини дават възможност на хора от съответната общност, които не разполагат с подходящ покрив или с достатъчно пространство, да купят (или да се абонират за) определен брой соларни панели от соларна градина, построена в близост до общността. След това участниците получават месечен или годишен актив за стойността на електроенергията, произведена от техния дял в соларната градина, който им позволява да намалят сметката си за електричество.

СОЛАРНИ ГРАДИНИ: АЛТЕРНАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ

Моделът на соларната градина има няколко преимущества:

- Дава възможност за участие на хора, които са наематели, живеят в апартаменти или не проявяват интерес да притежават и да се грижат за собствена соларна система;
- Тъй като позволява строеж на по-големи фотоволтаични системи, дава възможност на участниците да печелят от дори още по-ниски цени заради икономии от мащаба;
- Ако участник се премести в друг град или село, може да вземе своя „виртуален парцел от соларната градина“ със себе си и да намалява сметките в новия си дом (стига да остане при същия доставчик на електроенергия);
- Соларните градини поемат всички грижи по поддръжката, свързана със слънчевата електроенергия, включително косене на тревата и растенията около обекта, премахване на снега, техническа поддръжка и др.;
- Соларните градини позволяват на местните хора да инвестират в местната общност и да участват в енергийния преход в своя район.

4. СТАТУС НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ В БЪЛГАРИЯ

Понастоящем в България има оскъдна информация за енергийните общности. През годините различни неправителствени организации с фокус опазване на околната среда споменават идеята, но досега тя не е получила внимание на високо равнище нито от политиките, нито от други заинтересовани групи. Разговорите с различни заинтересовани лица сочат, че липсата на движение по въпроса в България се дължи на съчетание от различни фактори, сред които липса на подкрепа, информираност и правна уредба на енергийните общности.

Все пак има няколко примера за енергийни общности:

Един от първите проекти в България, наподобяващи енергийна общност, е покривната фотоволтаична инсталация на жилищен блок в ж. к. „Христо Смирненски“ в гр. София. Собствениците на 117 апартамента са обединили ресурсите си през 2010 година и са инвестирали в покривна фотоволтаична инсталация с мощност от 28 kW. Проектът е

.....

²⁵ <https://onestepoffthegrid.com.au/australias-biggest-solar-garden-opens-for-membership-in-nsw-riverina/>

организиран чрез сдружението на собствениците на етажна собственост (юридическо лице, което е задължително за всеки жилищен блок в страната) и успешното му осъществяване е отнело 3 години (от 2010 до 2013).²⁶ Фотоволтаичната инсталация, която е обща собственост, носи редовни месечни приходи на юридическото лице, които се използват за плащане на общите сметки и разноските по поддръжката на сградата. За разлика от „истинските“ енергийни общности обаче, където произведената енергия се използва за задоволяване на нуждите на общността, в този случай цялата произведена енергия се подава към мрежата по схемата с преференциални тарифи за изкупуване.

От завършването на проекта са изминали седем години, но броят на подобни проекти остава малък. И въпреки че се правят усилия за намаляване на част от административните пречки пред инсталациите за енергия от ВЕИ в страната, почти пълната липса на сходни проекти на други места в България сочи, че приетите до момента мерки са недостатъчни да предизвикат масов интерес.

КАК ОБЩИНА СТРАЛДЖА ПОЕМА ИНИЦИАТИВАТА

Община Стралджа се намира в Югоизточна България, в границите на област Ямбол. Това е малка община с добре развит селскостопански сектор и хранително-вкусова промишленост и население от 12 014 души. През 2016 г. общината дава началото на проект „Оползотворяване на местния потенциал от хидротермална енергия в отоплителни инсталации на училища, ОДЗ и ЦДГ в гр. Стралджа“.¹ Проектът е финансиран по програма BG04 „Енергийна ефективност и възобновяема енергия“ от финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП). Безвъзмездната финансова помощ е в размер на 772 109 лв. (394 773 евро). Проектът е завършен през 2016 година.

Освен това през 2018 г. общината реализира проект за система на улично осветление, захранвана изцяло от възобновяема енергия. Понастоящем общината продължава да действа за надграждане и разширяване на портфолиото си с проекти за възобновяема енергия. При подходящи нормативни условия общини като Стралджа биха могли да разработят редица проекти за енергийни общности и така да създадат модел, който останалите общини в страната да заимстват.

¹. shorturl.at/zNR17

ПРОЕКТИ В БУРГАС, ИНИЦИИРАНИ И ОСЪЩЕСТВЕНИ ОТ ОБЩИНАТА

Община Бургас е сред най-активните регионални органи, работещ за развитието на ВЕИ с редица инициирани от общината проекти. Бургас е разположен в южната част на България на черноморското крайбрежие и е четвъртият по големина град в страната, с население от 202 694 души. Като част от проект за енергийна ефективност, съфинансиран от ЕС, при ремонта на сградата на общината през 2019

.....

²⁶ <https://bnt.bg/bg/a/kolko-kilograma-dokumenti-sa-nuzhni-za-rabotata-na-dva-solarni-panela-v-balgariya>

г. е инсталирана и 30 kWp покривна фотоволтаична система, конфигурирана за собствено потребление. Целият проект струва 2,28 млн. лв. (1,16 млн. евро), като 65% от сумата са предоставени от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), а останалите 35% са от общинския бюджет. Чрез други съфинансирани от ЕФРР проекти пет детски градини в града са оборудвани с покривни фотоволтаични инсталации, предназначени изцяло за собствени нужди. Сред бенефициентите на проектите за повишаване на енергийната ефективност с използването на възобновяема енергия, има и жилищни сгради.

Както изтъква община Бургас обаче, съществена пречка пред реализирането на проекти в жилищни сгради е фактът, че монтирането на покривна фотоволтаична система изисква съгласието на всички собственици на апартаменти в сградата. От проведените разговори личи, че поради липса на информираност и изначално недоверие в ползите от тези системи някои собственици на апартаменти отказват да дадат съгласието си, което спъва осъществяването на повече проекти от този тип.

В съответствие със Закона за енергията от възобновяеми източници община Бургас е изготвила план за насърчаване използването на енергия от възобновяеми енергийни източници и биогорива за периода 2020–2030 г. В него е предвидено делът на тази енергия на територията на общината да достигне 32% до 2030 г.¹

¹. https://www.burgas.bg/uploads/posts/2021/burgas_res_longterm1.pdf

Както се вижда от тези няколко примера, нужна е още много работа, за да се създаде стабилна и подходяща за инвестиране рамка за енергийните общности в България. Според оценката на Европейската комисия на окончателния национален план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК):

„Що се отнася до създаването на благоприятни условия за потребителите на собствена енергия от възобновяеми източници и общностите за енергия от възобновяеми източници, окончателният план все още не предоставя информация относно формата на подкрепа, чието предоставяне се предвижда. В него се говори принципно само за неуточнени законодателни промени, които трябва да бъдат направени, за да се оптимизира настоящата регулаторна рамка и да се регулират по по-задоволителен начин правата на потребителите на собствена енергия с оглед насърчаване и улесняване на развитието на потребление на собствена възобновяема енергия.“²⁷

Развитието на енергийни общности в България може да донесе ползи за домакинства, малки предприятия, земеделски стопани и общини, но проведените в хода на настоящия анализ разговори сочат, че за да се задействат промените в тази посока, е нужно време, трайна подкрепа и ясна нормативна база. Една ясна политика, която не е налице в България, е нетното отчитане или виртуалното нетно отчитане – политика, която позволява на потребителите да разработят проект за възобновяема енергия (или да участват с инвестиция в такъв) и с производството да компенсират потреблението си от мрежата. При виртуалното нетно отчитане потребителите могат да произвеждат електроенергия на друго място по мрежата и с нея да компенсират енергийните нужди в дома си. Това би спомогнало за основаване на енергийни общности с голям брой различни членове.

.....

²⁷ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/staff_working_document_assessment_necp_bulgaria.pdf

КАК ВИРТУАЛНОТО НЕТНО ОТЧИТАНЕ МОЖЕ ДА СПОМОГНЕ ЗА ОСНОВАВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНИ ОБЩНОСТИ – ПРИМЕР ОТ ГЪРЦИЯ

През 2016 г. Гърция приема закон за виртуалното нетно отчитане, който от 2018 г. насам обхваща и енергийните общности. В закона енергийните общности са определени като градски партньорства с цел укрепване на икономиката на споделянето и иновациите в енергийния сектор.¹ По закон процент от печалбата на енергийната общност задължително се използва за намаляване на енергийната бедност в самата общност. По този начин уязвимите потребители могат да се възползват от преимуществата на проектите за енергийни общности и без да участват в тях.

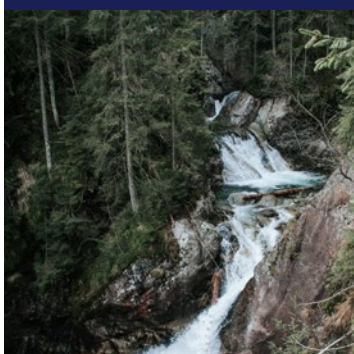
Струва си да споменем още няколко важни елемента от закона:

- **Местна връзка:** най-малко 51% от членовете на енергийната общност трябва да бъдат свързани с мястото, където се намира управлението ѝ. Това означава, че физическите лица трябва да имат пълна или миноритарна собственост върху имот, разположен в района на енергийната общност, или да са жители на община в този район, а централните офиси на юридическите лица да се намират в района на енергийната общност.² Обосновката на изискването е да се стимулира местната икономика и да се създава допълнителна стойност за общността.
- **Финансови стимули** и мерки за подкрепа, насочени към строежа на местни централи за производство на електроенергия от ВЕИ. Финансовите стимули включват освобождаване от участие в тръжни процедури за проекти до 6 MW за вятърни електроцентрали (ВяЕЦ) и 1 MW за ФЕЦ. Освен това проектите за енергийни общности са освободени от плащане на годишна лицензионна такса за производство на енергия и същевременно се ползват от преференциални условия за участие в тръжната схема за субсидиране в страната.

¹. <https://www.compile-project.eu/>

². http://enercommunities.eu/wp-content/uploads/2019/06/INFO-PACK_By_Innopolis_%CE%95%CE%9D.pdf

КАК ЕНЕРГИЙНИТЕ КООПЕРАТИВИ В ПОЛША ПРЕГЪРНАХА ИДЕЯТА ЗА ВЕИ

Полша е известна с въглищната зависимост на своята енергийна система. Въпреки това и тук идеята за енергийните общности намира почва. *Spółdzielnia Nasza Energia*²⁸, първият енергиен кооператив в Полша, е учреден през 2014 г. Той има 300 членове и основната му дейност е производството на възобновяема топлинна и електрическа енергия от местни биогазови инсталации. Кооперативът е основан, за да се реши проблемът с енергийната сигурност и високите цени на електроенергията като се използва потенциалът на мрежа от селскостопански биогазови инсталации. Той представлява държавна публично-частна инициатива, създадена с цел да доставя електричество и отопление за нуждите на обществени сгради, както и на домакинства от общността.

.....

²⁸ <http://nasza-energia.org/>

5. ОСНОВНИ ПРЕЧКИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ В БЪЛГАРИЯ

В България съществуват множество пречки пред развитието на енергийните общности

1 Регулаторни пречки

Дейността на производителите-потребители и енергийните общности все още не е регламентирана в законодателството в областта на енергетиката. Очаква се това да се промени с транспонирането на Директивата за насърчаването използването на енергията от възобновяеми източници през 2021. Експерти в областта обаче изразяват съмнение, че това ще спомогне за широкото разпространение на производителите-потребители и енергийните общности. Една от причините е, че транспонирането на директивата в българското законодателство не е достатъчно – съществуват множество закони, подзаконови актове и наредби, които трябва да бъдат осъвременени и синхронизирани, за да могат тези концепции да се приложат на практика. Това вероятно ще изисква координирани усилия от много различни правителствени агенции и министерства – задача, която се оказва нелека. Освен това заинтересованите лица рядко се търсят или канят активно да участват в процеса на транспониране и разработването на нормативната рамка, което е още една причина за множеството пропуски в настоящата правна уредба.

Друга важна част от успешната работа на енергийната общност е възможността излишъкът от произведената (електро)енергия да се отдава в мрежата. Липсата на ясни разпоредби за регламентиране на тези елементи си остава сериозен пропуск.

2 Ниска осведоменост

Ниското равнище на информираност в България е основна пречка за развиване на енергийни общности в страната. Потенциални участници в тях като домакинства, общини, малки и средни предприятия често се предават пред огромното количество административна работа, необходима при разработване на проект за енергийна общност; разработването на такъв проект в сътрудничество и с принос от множество различни страни, какъвто е случаят с енергийните общности, представлява още по-голямо предизвикателство.

3 Достъп до финансиране

Достъпът до финансиране е сред най-сериозните препятствия пред развитието на проекти за възобновяема енергия, особено за енергийни общности.²⁹ Много малко от физическите лица и домакинствата имат достатъчно висок разполагаем доход, за да инвестират в инсталации за електроенергия от ВЕИ с изцяло собствени средства.

²⁹ IRENA 2021. https://coalition.irena.org/-/media/Files/IRENA/Coalition-for-Action/IRENA_Coalition_Stimulating_Investment_in_Community_Energy_2020.pdf?utm_source=All+IRENA+contacts&utm_campaign=2a804cccdc-EMAIL_CAMPAIGN_2020_12_08_12_44&utm_medium=email&utm_term=0_29b5801035-2a804cccdc-66944902

Затова готовността на банките да предоставят финансиране (т.е. кредити) и/или достъпът до безвъзмездна помощ са от особено важно значение за успеха на много от съществуващите в Европа енергийни общности. Банките обаче рядко отпускат заеми за малки децентрализирани ФЕЦ/ВЕИ и общностни енергийни проекти в България. Например, една от търговските банки с централа в Австрия и активна търговска дейност в България, която предоставя финансиране за проекти за енергийни общности в други държави в ЕС, понастоящем не предлага подобни кредитни продукти в България.

4 Правни проблеми

В момента няма правна дефиниция и конкретни законови разпоредби във връзка с енергийните общности в България нито на национално, нито на общинско равнище. Тази липса на нормативна уредба и системен подход отказва потенциалните инвеститори от поемането на риска, свързан със създаването на енергийна общност.

5 Историческа обремененост и мироглед

Историческата обремененост и мироглед съществено влияят върху желанието или интереса към участие в енергийна общност. Тези проблеми важат с особена сила за гражданите на посткомунистически държави, в които общностите и кооперативните форми често извикват спомени за насилствената колективизация, осъществена при комунистическия режим.³⁰ Северните страни като Дания и Германия имат дългогодишни традиции в доброволната кооперативна собственост и управление – фактор, който обяснява успеха на общностите енергийни проекти в тези държави.

6 Данъчни проблеми

Липсата на ясни правила, регламентиращи данъчните ставки и как ще бъдат облагани отделните членове на енергийната общност, не позволява усилията в тази посока да наберат скорост. Собствениците на инсталации за производство на (електро)енергия от ВЕИ се облагат с множество данъци, такси и административни плащания (по-подробна информация ще намерите в наскоро публикувания доклад за децентрализираните ФЕЦ в България: <https://www.e3analytics.eu/>). Понякога общата сума на тези задължения надхвърля печалбата от продажбата на излишъка от произведената енергия.

Инвеститорите с инсталации, които са присъединени към мрежата, трябва да плащат редица такси и данъци, например такса за достъп, 5-процентен данък върху приходите от продажбата на излишъка и/или 10% корпоративен данък върху дохода от продажбата на електроенергия. Освен ако за енергийните общности не се въведат конкретни данъчни разпоредби, и те вероятно ще се сблъскат със същите или подобни проблеми.

Директивата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (ЕС) 2018/2001 създава предпоставка за масово разработване на общностни енергийни проекти в областта на възобновяемата енергия в страните в целия ЕС. Множеството икономически и социални ползи от енергийните общности вече се наблюдават в стотици проекти на

.....
³⁰ Лесна стъпка в тази посока би било да се насърчава създаването/формирането на енергийни общности, а не кооперативи (в годините преди Директива RED II в България думата „кооператив“ (или „кооперация“) се използва като събирателно название за проекти на равнище общност). Въпреки че и до днес има действащи кооперативи (предимно в селското стопанство, туризма и промишлеността), думата е по-скоро остаряла. „Общност“ е по-съвременен термин; има конотации на приобщаване, равенство и споделено чувство за принадлежност.

европейския континент. България има възможност да се поучи от опита и най-добрите практики на други страни в ЕС и да се възползва от ценни експертни знания и опит.

За тази цел е необходимо да се направят редица промени.

Препоръки

- 1 **България трябва да създаде комплексна нормативна уредба за енергийните общности**, която да е съгласувана с Директивата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (RED II) и да създава регулаторна и правна сигурност за сектора. Това включва въвеждане на ясни процедури за присъединяване към мрежата, ясни правила за данъчното облагане, правно издържана дефиниция на енергийна общност и обслужване на **„едно гише“** за всички проекти за енергийни общности (вж. по-долу).³¹
- 2 Що се отнася до **ролята на Директива RED II** в създаването на българската нормативна уредба за енергийните общности, в разработената в България законодателна рамка трябва изрично да бъде посочено какви правни форми се разрешават и какви административни и данъчни правила ще се прилагат. Освен това в законовите актове следва да се определи и:
  - **Как енергийните общности** ще взаимодействат със съществуващия електроенергиен пазар в страната
  - **Видовете дейности, които могат да извършват** (производство, доставки, потребление и споделяне на електроенергия, разпределение (електричество и отопление), услуги за енергийни спестявания и др.)
  - **Ролята на общините** и по-специално в каква степен могат да извършват дейност, дават начало или участват в енергийни общности.
- 3 В България трябва да бъдат въведени ясни правила за **обезщетения и възнаграждения** за нетни излишъци от произведена енергия от енергийните общности, например под формата на **тарифи за излишъци на електроенергия**. Тези тарифи осигуряват цена, основана на усреднените разходи за производство на енергия (levelized cost of electricity, LCOE), за купуване на излишък на произведена електроенергия, който се връща в мрежата.³² По този начин икономическата обосновка може да бъде освободена от риск и да се привлекат за участие банките и други финансови институции.
- 4 **Участниците в енергийните общности трябва да могат да сведат до нула собствените си сметки за електричество, като използват електроенергията, доставяна от проекта на енергийната общност.** За тази цел трябва да се разреши **виртуалното нетно отчитане**. Целият излишък, който не може да бъде консумиран от участниците в енергийната общност, следва да се изкупува по тарифата за излишъци от произведена електроенергия (вж. по-горе).

.....

³¹ See: https://proseu.eu/sites/default/files/Resources/PROSEU_Transposition%20Guidance%20for%20REDII%20and%20EMD.pdf

³² See: <https://proseu.eu/resources>

- 5 Разработване на център (на национално или регионално ниво) от тип „едно гише“ за основаване и разполагане на проекти за енергийни общности, включително електронни и онлайн услуги за облекчаване на административната тежест. Трябва да има възможност за подаване на формулярите и за плащане на такси по електронен път с цел облекчаване на процедурата за участниците в енергийните общности.
- 6 Въвеждане на **данъчни преференции** за потенциални участници в проекти за производство на възобновяема енергия, разработени на равнище общност. Те може да включват освобождаване от данък общ доход, ясно регламентиране на приложимостта на корпоративния данък или „необлагаема сума“, която може да се прилага за физически лица на годишна база (напр. 2500 евро).
- 7 Създаване/изграждане на поредица „соларни градини“ в цялата страна в партньорство с общини, на общинска земя, за изпитване на концепцията за енергийни общности. Такива соларни градини биха били идеални кандидати за средства от фондовете за възстановяване на ЕС.
- 8 България трябва да **въведе инструменти за финансиране**, конкретно за да помогне на домакинствата с ниски и средни доходи, както и на малките и средни предприятия, да участват в енергийни общности в своя район. Това може да включва специален **кредитен механизъм за проекти за възобновяема енергия** с нисколихвени заемни условия за проекти за енергийни общности или насочване на европейски средства, което може да бъде пряко под формата на **безвъзмездна помощ (грант)** или през общините, с цел намаляване на първоначалните разходи по проектите.
- 9 **Изграждане на капацитет, осведоменост и административна експертност в проучването, изграждането и присъединяването на проекти за енергийни общности.** Един от начините да се преодолее проблемът с липсата на информираност и специализация в изграждането на енергийни общности е чрез **създаване на нарочна агенция** на местно или национално равнище, посветена на проектите за възобновяема енергия и способна да оказва помощ на всеки, който иска да основе енергийна общност. В много случаи органите на месната власт нямат желание или възможност да изградят такъв вид вътрешен капацитет, ако законът или централната власт не ги задължава. Развиването на вътрешен капацитет изисква дългосрочна визия и инвестиране в развитието на човешки ресурс от страната на местната власт – два важни елемента, които властите често нямат. Друга възможност конкретно за общините е да участват активно в образователни програми, семинари и програми за обмен на знания с представители от други държави. Това могат да бъдат например курсове, провеждани онлайн и лице в лице, посещения на пилотни проекти, конференции и семинари за споделяне на опит и ноу-хау и др. Правителство може да подкрепи общините, като учреди специализиран фонд за изграждане на капацитет на общинско равнище.
- 10 **България трябва да осигури насочването на публични и европейски средства за подпомагане на инвестициите в енергийни общности.** В една от версиите на Национален план за възстановяване и устойчивост³³ инвестирането във ФЕЦ е посочено като национален приоритет. Проектите за енергийни общности, разработени „от долу нагоре“ или в партньорство с общини, биха могли да станат важен обект на такова инвестиране.

³³ <https://www.nextgeneration.bg/14>

Комуникацията е жизненоважна за популяризиране на идеята за енергийните общности. Следващите няколко години ще бъдат решаващи за повишаване на осведомеността относно тази концепция и за създаване на импулс за действие. Общините, домакинствата и предприятията имат нужда от смислена, надеждна и полезна информация по темата, която е разбираема и се намира лесно на едно място. Транспонирането на Директивата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници в националното законодателство е само една стъпка от този процес.

Българското правителство трябва да помисли за разработване на широкомащабна информационна кампания за осведомяване и образование на гражданите, фирмите и общините относно ползите от енергийните общности и да осигури ресурсите, които ще им позволят да се развиват и процъфтяват.

Снимки

стр. 6 Pixabay

стр. 8 James Wheeler

стр. 12 Karolina Grabowska

стр. 18 Mariusz Stoński

